

Gemensamt riksomfattande tillsynsprogram för miljö- hälsovården för åren 2025–2028

LIVSMEDELSVERKET
Ruokavirasto • Finnish Food Authority

Valvira
Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården

Publikationens förläggare:
Valvira, Livsmedelsverket, Helsingfors 2024

Beskrivningsblad

Publikationens namn

Gemensamt riksomfattande tillsynsprogram för miljöhälsovården för åren 2025–2028.

Upphovsmän

Arbetsgruppen som koordinerar det gemensamma tillsynsprogrammet för miljöhälsovården (den så kallade Ymppe-arbetsgruppen): Valvira: Ilonen Kimmo, Kauppi Reija, Laasonen Heli, Lencioni Isabella, Peippo Taru; Livsmedelsverket: Aro Tiina-Mari, Koskimies Tuuli.

Sammanfattning

Valvira och Livsmedelsverket har berett ett gemensamt riksomfattande tillsynsprogram för miljöhälsovården för åren 2025–2028. I kapitlen 1 och 2 definieras de allmänna och gemensamma principerna för miljöhälsovården vid tillsyn som utförs av de tillsynsmyndigheter som avses i miljö- och hälsoskyddslagstiftningen. Till det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet hör separata sektorspecifika riksomfattande tillsynsprogram för miljöhälsovården, där särdragen i tillsynen över olika verksamhetsområden behandlas.

Publiceringstidpunkt oktober 2024

Ämnesord

Tillsyn över miljöhälsovården, livsmedelstillsyn, tillsyn över efterlevnaden av tobakslagen, tillsyn över hälsoskyddet, tillsyn över djursjukdomar, tillsyn över djurens välbefinnande, kommunal tillsynsplan, tillsynsavgifter, tillsynsprogram

Sidor 15

Språk finska, svenska

Konfidentialitet Offentlig

Utgivare Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira (www.valvira.fi) och Livsmedelsverket (www.ruokavirasto.fi), Helsingfors 2024

Innehåll

Lagstiftning	5
1 Målen för tillsynen över miljöhälsovården.....	5
1.1 Verksamhetsmiljö	6
1.2 Temat för programperioden 2025–2028: Effektiv tillsyn och kärnuppgifter	6
1.2.1 Informationsbaserad tillsyn	7
1.2.2 Kompetens	7
1.2.3 Beredskap	8
1.3 Utvärdering av genomförandet av det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet.....	9
2 Innehållet i den kommunala tillsynsplanen	10
2.1 Inspektioner	11
2.2 Provtagning och undersökning av proverna.....	12
2.3 Tillsynsresurser	12
2.4 Säkerställande av tillsynspersonalens kompetens	12
2.5 Tillsynsprojekt.....	13
2.6 Beredskap	13
2.7 Kommunikation.....	14
2.8 Godkännande av tillsynsplanen	15
2.9 Utvärdering av tillsynsplanens utfall och rapportering	15

Lagstiftning

Syftet med lagstiftningen om miljöhälsovården (livsmedelslagen 297/2021, veterinärvårdslagen 765/2009, hälsoskyddslagen 763/1994 och tobakslagen 549/2016) är att främja och övervaka livsmiljöns och individens hälsa och säkerhet samt djurens hälsa och välbefinnande. I det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet för miljöhälsovården fastställs gemensamma principer för tillsynen och planeringen av den. Den bärande tanken med det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet som lagstiftningen förutsätter är också att identifiera programperiodens utmaningar och mål. I programmet beaktas bland annat regeringsprogrammets samt ministeriernas och centralmyndigheternas riktlinjer och strategiska mål för miljöhälsovården.

I tillsynsprogrammen för olika verksamhetsområden beaktas de mål som ställts upp i det gemensamma programmet, beskrivs tillsynssystemen och deras närmare mål samt ges närmare anvisningar bland annat om innehållet i inspektioner som görs på basis av olika lagar. Det kan vara nödvändigt att uppdatera dessa program oftare än det gemensamma tillsynsprogrammet. När tillsynsplanen för miljöhälsovården utarbetas beaktas alla delområden inom miljöhälsovården i enlighet med de riksomfattande programmen

Riksomfattande tillsynsprogram för olika verksamhetsområden:

- Riksomfattande tillsynsprogram för hälsoskyddet
- Riksomfattande tillsynsprogram för tobakslagen
- Programmen för livsmedelstillsyn och veterinärvård är en del av Livsmedelskedjans fleråriga nationella tillsynsplan (VASU)

1 Målen för tillsynen över miljöhälsovården

Miljöhälsovårdens mål är att främja och övervaka livsmiljöns och individens hälsa och säkerhet samt djurens hälsa och välbefinnande. I tillsynsprogrammen för olika verksamhetsområden beskrivs verksamhetsområdenas närmare mål.

Målet med det gemensamma tillsynsprogrammet för miljöhälsovården är att förenhetliga tillsynen över miljöhälsovården och styrningen av den samt att öka tillsynens effektivitet och kvalitet genom att förenhetliga tillsynspraxisen på riksnivå. Detta sker genom att styra myndigheterna i planeringen och ordnandet av tillsynen samt i genomförandet och utvärderingen av tillsynen.

Tillsyn av miljöhälsovården är planmässig och regelbunden, och baseras på kontinuerlig bedömning av risker. Tillsynen riktas till de objekt där behovet är störst. Riskernas omfattning påverkas bland annat av verksamhetens karaktär och omfattning, antalet exponerade, hur allvarlig och sannolik risken är samt tidigare tillsynsresultat.

I tillsynsprogrammen för olika verksamhetsområden och centralmyndigheternas anvisningar har man beaktat att antalet inspektioner av objekt av samma typ och storleksklass

är enhetligt utifrån riskbedömningen. Tillsynsmyndigheterna beaktar dessa i sina tillsynsplaner och i genomförandet av tillsynen. Utöver den systematiska tillsynen ska tillsynsmyndigheterna också förbereda sig på övervakning av klagomål och misstankar samt hantering av störningssituationer. Dessa uppgifter måste i allmänhet prioriteras och utföras skyndsamt.

Utöver inspektionsverksamheten behövs i tillsynen över miljöhälsovården också andra åtgärder som syftar till att följa lagstiftningen, till exempel förebyggande av hälsorisker, såsom utlåtanden, myndighetssamarbete och provtagning. Med tanke på en effektiv inriktning av tillsynen är det viktigt att bedöma hur tillsynen kan utvecklas och hur nya verksamhetssätt kan utnyttjas. Samarbete och öppen dialog mellan aktörerna och olika myndigheter främjar avsevärt tillsynens effektivitet.

1.1 Verksamhetsmiljö

Ordnande av miljöhälsovården

I statsminister Petteri Orpos regeringsprogram (Ett starkt och engagerat Finland, 20.6.2023) konstateras att inga kommunala uppgifter överförs till välfärdsområdena under regeringsperioden för att skapa stabilitet i kommunernas verksamhetsfält. Enligt Valviras och Livsmedelsverkets uppfattning innebär detta också att miljöhälsovårdens uppgifter inte överförs till välfärdsområdena under denna regeringsperiod. För att säkerställa samarbetet och informationsutbytet mellan välfärdsområdena och den kommunala miljöhälsovården ska man arbeta systematiskt i områdena.

I regeringsprogrammet ingår också en reform av statens regionförvaltning, som i första hand skulle innebära att tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifterna samlas till ett nytt sektorsövergripande ämbetsverk som ska inrättas och till vilket Valvira, regionförvaltningsverken och NTM-centralernas ansvarsområde Y ska anslutas. Detta innebär strukturella förändringar även i styrningen av miljö- och hälsoskyddet, när regionförvaltningsverkens och Valviras uppgifter inom hälsoskyddet och tobakstillsynen samlas till det nya ämbetsverket. På motsvarande sätt överförs regionförvaltningsverkens uppgifter inom livsmedelstillsyn samt djurens hälsa och välbefinnande till Livsmedelsverket.

Kommande åtgärder för att balansera de offentliga finanserna kan under tillsynsprogramperioden också påverka miljöhälsovården. Miljöhälsovården är en viktig basservice, vars syfte är att skydda människor och djur mot skadliga faktorer i deras livsmiljö. Under eventuella ekonomiska anpassningsåtgärder är det nödvändigt att inom miljöhälsovården trygga genomförandet av den grundläggande uppgiften och förmågan att agera i störningssituationer.

1.2 Temat för programperioden 2025–2028: Effektiv tillsyn och kärnuppgifter

Temat effektiv tillsyn och kärnuppgifter i tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet kan främjas genom att följande mål uppnås:

- informationsbaserad tillsyn
- kompetens
- beredskap

Centralmyndigheterna kan ha verksamhetsområdesspecifika tyngdpunkter för tillsynsprogramperiodens olika år. Dessa beskrivs i tillsynsprogrammen för olika verksamhetsområden.

1.2.1 Informationsbaserad tillsyn

Verksamhet som grundar sig på sparad information är central med tanke på effekterna av myndighetstillsynen. Syftet med detta mål för tillsynsprogrammet är att betona uppgiften hos de myndigheter som utövar tillsyn att se till att informationsunderlaget för tillsynen är tillförlitligt och att den tillsynsinformation som registrerats i informationssystemen för tillsynen, såsom Vati (miljöhälsovårdens centraliserade verksamhetsstyrnings- och informationssystem), är korrekt. Vid behandling av personuppgifter ska man beakta att uppgifterna ska vara exakta och vid behov uppdaterade. Den personuppgiftsansvarige, såsom kommunen i fråga om Vati, ansvarar för att denna princip iakttas. Den personuppgiftsansvarige ska också vid behov kunna påvisa att dessa krav uppfylls.

Med målet betonas också att de uppgifter som uppkommit vid tillsynen utnyttjas på eget initiativ i tillsynsenhetens verksamhet, i uppföljningen av verksamheten och i den kontinuerliga förbättringen av den. Detta innebär att uppgifterna om tillsynen påverkar tillsynen och tillsynsmetoderna. Som exempel kan nämnas hur den information som samlats in vid tillsynen påverkar genomförandet och betoningarna av den riskbaserade tillsynen.

Nästan alla uppgifter som hör till aktörer inom den offentliga förvaltningen präglas för närvarande av utmaningarna inom statsfinanserna och behoven av kostnadsbesparingar. Med hjälp av den information som samlas in genom tillsynen kan man identifiera de delområden vars tillsyn är mest effektiv och identifiera områden vars tillsyn kan minskas.

1.2.2 Kompetens

Miljöhälsovårdens verksamhetsmiljö är exceptionellt omfattande, sektorsövergripande och ständigt föränderlig. I en utmanande verksamhetsmiljö har upprätthållandet och utvecklingen av mångsidig kompetens en central roll för att uppgifterna ska kunna genomföras på ett högklassigt och effektivt sätt. Enbart skötseln av de så kallade kärnuppgifterna, det vill säga de lagstadgade uppgifterna, förutsätter mångsidig kompetens samt kontinuerligt upprätthållande och utveckling av den.

Miljöhälsovårdens tillsynsmyndigheter utövar i sin verksamhet offentlig makt, vars användning ska grunda sig på lag. I all offentlig verksamhet ska lagen noggrant iakttas och myndigheten ska verka inom de gränser som fastställs i lag. Varje tjänsteinnehavare är skyldig att besitta kunskaper och färdigheter i anslutning till bland annat tillämpning av lagstiftningen, myndigheternas uppgifter och administrativa processer.

Utöver lagstiftningen och de tillämpningsanvisningar som styr tolkningen av den ska man i miljöhälsovårdens dagliga myndighetsarbete också behärska yrkesmässig, substansrelaterad information och verksamhetsmiljön. Utöver dessa kan till exempel goda interaktionsfärdigheter betraktas som ett centralt kompetensområde.

Varje myndighet och enskild tjänsteinnehavare ska identifiera befintliga kunskaper och färdigheter och sträva efter att utnyttja dem så effektivt som möjligt. Organisationerna ska satsa på introduktion, möjliggöra kompetensutveckling samt uppmuntra tjänsteinnehavarna att självständigt söka information och lära sig nytt.

Kompetensen kan utvecklas på många olika sätt och det finns mycket information tillgänglig. Med stöd av sin styrningsbehörighet stöder de centrala ämbetsverken de lokala tillsynsmyndigheternas arbete till exempel genom att ordna olika utbildningar och utarbeta tillämpningsanvisningar som stöd för tolkningen av lagen. Samarbetet mellan myndigheterna är också en form av stöd för att lära sig nytt och utbyte av nyttig information. Trots detta ansvarar varje behörig myndighet och även varje enskild tjänsteinnehavare i sista hand själv för att den egna verksamheten och skötseln av uppgifterna är ändamålsenlig.

1.2.3 Beredskap

Beredskap är förberedelser inför olika störningssituationer och undantagsförhållanden med beaktande av förändringar i verksamhetsmiljön, såsom välfärdsområdena. Målet är att uppgifterna ska kunna skötas så störningsfritt som möjligt i alla situationer. Beredskapen måste upprätthållas kontinuerligt och det är viktigt att utnyttja lärdomarna från tidigare störningssituationer. Principerna för den nationella beredskapen beskrivs i Säkerhetsstrategin för samhället. Denna strategi kompletteras med författningar och substansspecifika anvisningar från olika förvaltningsområden. Enligt lagstiftningen är hälsoskydds- och livsmedelstillsynsmyndigheten skyldiga att agera vid misstanke om sanitär olägenhet och på motsvarande sätt djurhälsomyndigheten vid misstanke om en djursjukdom som ska bekämpas genom myndighetsåtgärder. Miljö- och hälsoskyddslagstiftningen förpliktar myndigheter och aktörer att utarbeta beredskapsplaner för störningssituationer (LL 24 §, 27 §, DsjL 18, 67–70 §, HsL 8 §, tillsynsförordningen (EU) 2017/625 artikel 115).

I regeringsprogrammet har man på flera punkter betonat beredskapen för störningssituationer. I enlighet med den genomförs en övergripande granskning av regleringen av störnings- och krissituationer inom alla förvaltningsområden. Arbetet med att uppdatera sektorlagstiftningen genomförs samtidigt som reformen av beredskapslagstiftningen, det vill säga före hösten 2025.

Det är bra att i beredskapsplanen inkludera diskussion om förebyggande åtgärder och beredskap i större utsträckning utöver de egentliga anvisningarna för störningssituationer. Även olika aktörers och myndigheters ansvar och skyldigheter ska utredas på förhand och beskrivas i planen. I planen ska dessutom antecknas bland annat följande:

- säkerställande av enhetens verksamhet vid störningar,
- organisering av andra uppgifter under situationen,
- planering av kommunikationen,
- upprätthållande och delning av lägesbilden,

- en plan för återhämtning från störningssituationen till normal verksamhet samt
- vid behov samordning av planen med verksamhetsområdets övriga intressentgruppers beredskapsplan

Efter en störningssituation ska en bedömning av verksamhetens framgång och de utmaningar som observerats göras, och dess inverkan på utvecklingen av beredskapen ska också inkluderas i planen. Gränssnitten mellan olika aktörers och myndigheters befogenheter, uppgifter och ansvar bör utredas redan i beredskapsplaneringsskedet.

Man ska öva på agerande och ledning i störningssituationer på förhand så att även kommunens ledning vid behov deltar i övningarna. I beredskapsövningen testas beredskapsplanerna och organisationernas verksamhet i störningssituationer och under undantagsförhållanden. Tillsynsenheten ska regelbundet delta i både verksamhetsområdenas egna beredskapsövningar och i områdets allmänna beredskapsövningar.

Den kommunala myndigheten för livsmedelstillsyn och hälsoskyddsmyndigheten ska på förhand förbereda sig på epidemier som sprids via livsmedel och vatten och komma överens om hur det utredningsarbete som gäller dem ska ordnas. Bestämmelser om inrättandet av en arbetsgrupp för epidemiutredning och dess verksamhet samt om utredning av epidemier och anmälan till andra myndigheter finns i statsrådets förordning (1365/2011, ändringsförordningen 978/2022).

Tillsynsenheten ska säkerställa att veterinärvården fungerar i olika störningssituationer. Även om Livsmedelsverket och regionförvaltningsverken har huvudansvaret för beredskapen för djursjukdomar som ska bekämpas genom myndighetsåtgärder, ska tillsynsenheterna i sin egen beredskap beakta kommunalveterinärens skyldigheter i anslutning till dessa uppgifter.

1.3 Utvärdering av genomförandet av det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet

De centrala ämbetsverken utvärderar hur målen i det gemensamma tillsynsprogrammet har uppnåtts och utarbetar ett sammandrag av utvärderingen före utgången av 2027. Den gemensamma utvärderingen av genomförandet utnyttjas i utvecklingen av tillsynen över miljöhälsovården och i beredningen av den kommande tillsynsprogramperioden.

2 Innehållet i den kommunala tillsynsplanen

Med kommunal tillsynsplan avses en plan där man har sammanställt den allmänna tillsynen över miljöhälsovården och tillsynen av olika verksamhetsområden. I hälsoskydds-, tobaks-, livsmedels- och veterinärvårdslagarna beskrivs de krav som ställs på kommunens tillsynsplan. Tillsynen ska vara kvalitativ och riskbaserad och den ska förebygga hälsorisker. Genom tillsynsplanen säkerställs tillsynens verkningsfullhet, effektivitet och omfattning inom olika branscher inom miljöhälsovården.

I den kommunala tillsynsplanen beaktas det gemensamma riksomfattande tillsynsprogrammet för miljöhälsovård samt tillsynsprogrammen för olika verksamhetsområden enligt de lokala tillsynsbehoven och riskbaserat. I fråga om veterinärvårdslagen ska kommunerna utöver det riksomfattande programmet även beakta den regionala planen. Tillsynsplanen kan vara flerårig och ses över vid behov. Tillsynsplanen är en offentlig handling där aktörer och kommuninvånare får information om tillsynen.

Tillsynsplanen är ett verktyg för planering, genomförande, uppföljning, utvärdering och utveckling av tillsynen, så det är ändamålsenligt att inkludera och beakta sådant som hör till tillsynen och stöder den. I tillsynsplanen är det också ändamålsenligt att bedöma mängden oförutsett och förebyggande arbete och resursallokeringen för det. I planen behandlas bland annat följande:

- planeringsmål i enlighet med kontinuerlig förbättring av verksamheten (enligt principen Plan-Do-Check-Act)
- uppföljning av verksamheten och genomförande av uppföljningen (eventuella uppgifter och indikatorer som ska följas upp)
- antalet tillsynsobjekt enligt objekttyp eller verksamhetsklass (livsmedelstillsyn)
- förfaranden för registrering och godkännande av tillsynsobjekt
- inspektionsfrekvenser enligt riskklassificeringen
- resurser och deras fördelning enligt verksamhetsområde
- personalens uppgifter och ansvarsområden
- introduktions- och utbildningsplan för personalen
- inspektionernas mål, planering och genomförande
- tillsynsenhetens egna tyngdpunkter och genomförandet av dem
- beskrivning av tillsyn som grundar sig på misstanke och annan oplanerad tillsyn samt planerade resurser för dessa
- tillsynsavgifter
- provtagningsplaner
- laboratorier och utomstående sakkunniga som tillsynen stöder sig på
- beredskapsplan
- handledning, rådgivning och utbildning samt kommunikationsplan
- andra förebyggande åtgärder och myndighetssamarbete

En del av dessa kan genomföras som separata planer eller bilagor. När tillsynsenheterna planerar sin egen verksamhet kan man som en del av tillsynsplanen göra upp en arbetsplan där man mer detaljerat antecknar hur tillsynen inriktas och där man beaktar de

resurser som står till förfogande för tillsynen. I tillsynsprogrammen för olika verksamhetsområden och anvisningarna för utarbetande av planer finns närmare anvisningar om planeringen och genomförandet av tillsynen enligt den verksamhetsområdesspecifika lagstiftningen.

2.1 Inspektioner

Vid verkställandet av tillsynen över miljöhälsovården är inspektionsverksamheten en väsentlig del av utredningen av tillsynsobjektets eller den övervakade verksamhetens överensstämmelse med kraven. Om inspektionerna är välplanerade och väl genomförda är de en väsentlig del av den verkningsfulla tillsynen och synliggör myndigheternas verksamhet, vilket stärker medborgarnas och verksamhetsutövarnas förtroende för att tillsynen fungerar. Inspektionerna ger också aktörerna/verksamhetsutövarna möjlighet att få handledning och rådgivning av myndigheterna. Inspektionen kan i tillämpliga delar också verksamhetsområdesvis genomföras som distansinspektion med hjälp av medel för distanskommunikation på det sätt som beskrivs i förvaltningsgrenens anvisningar. Dessutom kan inspektioner göras som dokumentinspektioner när det är ändamålsenligt.

I samband med förberedelserna inför inspektionen väljs de sakhelheter som ska inspekteras riskbaserat. Inspektionen kan gälla lokaler, förhållanden, egenkontroll, handlingar, produkter och verksamhetssätt. Under inspektionen kan det också framkomma andra saker än sådana som enligt förhandsplanerna ska inspekteras och som beaktas vid inspektionen. En enskild inspektion kan omfatta en inspektion av hela objektet eller en inspektion av endast ett delområde. Provtagningsbesök antecknas inte som inspektioner.

Inspektionens innehåll bestäms enligt hurdant objekt det är fråga om och enligt vilken lag inspektionen utförs. För vissa objekt kan det vara ändamålsenligt att samtidigt utföra en inspektion med stöd av flera lagar. De lagstadgade grunderna för inspektionen ska framgå av både tillsynsplanen och den inspektionsberättelse som upprättas efter inspektionen. Närmare bestämmelser om upprättandet av inspektionsberättelsen och dess innehåll finns i miljöhälsovårdens speciallagar, förvaltningslagen och verksamhetsområdesspecifika myndighetsanvisningar.

En bedömning av den tid som går åt till inspektionen behövs i planeringen av tillsynsresurserna. Vid bedömningen av den genomsnittliga tiden som går åt till inspektion av ett tillsynsobjekt beaktas objektets egenskaper såsom riskklassificering, tillsynshistoria, beredning av inspektionen och inspektionens innehåll samt upprättandet av inspektionsberättelsen. Den tid som används för inspektionen omfattar förberedelser inför inspektionen, utförande av inspektionen samt uppgörande av ett inspektionsprotokoll och andra nödvändiga handlingar.

I tillsynsplanen antecknas inspektionerna enligt typ av tillsynsobjekt eller enligt tillsynsobjekt. Objektens inspektionsfrekvens bestäms utifrån riskbedömningen. I tillsynsplanen ska det beskrivas hur riskbedömningen vid tillsynsenheten har genomförts, vilka dess grunder är och hur den har påverkat inspektionsfrekvensen.

2.2 Provtagning och undersökning av proverna

I provtagningsplanen inkluderas de provtagningar och undersökningar som förutsätts i miljöhälsovårdens lagstiftning och som det är möjligt att planera på förhand. Dessutom beskrivs övriga situationer där prover tas samt förfaringssätten i dessa situationer. Myndigheten ska försäkra sig om provtagarens kompetens så att provtagningen genomförs på behörigt sätt. Kommunen ska förbereda sig på kostnaderna för störningssituationer, såsom provtagning och laboratorieundersökningar i anslutning till utredning av livsmedelsepidemier och vattenburna epidemier.

Av planen ska framgå de laboratorier till vilka prover skickas i olika situationer och hur man agerar i brådskande situationer. Med det laboratorium som tillhandahåller tjänsterna ska man i avtalet anteckna hur man ska agera bland annat i störningssituationer och utanför tjänstetid för att säkerställa att tjänsten är tillgänglig. [På Livsmedelsverkets webbplats](#) finns en förteckning över laboratorier enligt livsmedelslagen och hälsoskyddslagen som har godkänts att utföra myndighetstillsynsundersökningar enligt ovan nämnda lagar och som omfattas av godkännandet.

2.3 Tillsynsresurser

Tillsynsmyndigheten ska i sin tjänst eller enligt avtal till sitt förfogande ha en behövlig mängd kompetent personal med tillräcklig erfarenhet. Om resurserna inte motsvarar behovet av tillsyn ska tillsynsplanen innehålla en redogörelse för hur tillsynsskyldigheterna sköts. Vid behov presenteras åtgärder för att rätta till saken. De tillgängliga resursernas förhållande till tillsynsbehovet ska bedömas i samband med utvärderingen av genomförandet (punkt 2.8). Planerade och realiserade resurser registreras också i VYHA-systemet (Systemet för hantering av uppgifter om tillsynsenheter).

I den gemensamma delen av tillsynsplanen ska miljöhälsovårdens tillgängliga resurser konstateras och deras fördelning mellan olika verksamhetsområden presenteras. Resurser ska i planeringen reserveras förutom för regelbunden inspektionsverksamhet även för andra tillsyns- och myndighetsuppgifter. I tillsynsplanen ska det bedömas hur tillsynsresurserna räcker till för att genomföra planen. Vid bedömningen av resursbehovet beaktas den tid som olika uppgifter kräver.

2.4 Säkerställande av tillsynspersonalens kompetens

Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att personalen har tillräcklig kompetens och att kompetensen vid behov upprätthålls genom regelbunden utbildning. Ett bra utbildningsmål är i genomsnitt åtta utbildningsdagar per år per tjänsteinnehavare. Som utbildningsdagar kan utöver egentliga utbildningsdagar även räknas annat främjande av yrkesskickligheten, såsom deltagande i arbetshandledningsdagar, introduktion i modelldokument eller annat systematiskt upprätthållande av kompetensen.

Tjänsteinnehavaren ska känna till lagstiftningen inom det verksamhetsområde som hen själv ansvarar för och kunna tillämpa den under tjänsteansvar. Tjänsteinnehavare som är anställda hos en myndighet ska bland annat känna till de rättsliga bestämmelserna om sekretess och handlingsoffentlighet, skydd av personuppgifter, kommunalt beslutsfattande samt god förvaltning och förvaltningsförfarande.

God administrativ kompetens är också en förutsättning för användning av administrativa tvångsmedel. Tillsynsmyndigheten är skyldig att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att aktörerna följer bestämmelserna i lagen och vid behov förlita sig på förvaltnings-tvång enligt vad som närmare bestäms i den verksamhetsområdesspecifika lagstiftningen. God administrativ kompetens och förberedelser i det inledande skedet av behandlingen av ärendet underlättar arbetet.

2.5 Tillsynsprojekt

Med tillsynsprojekten utreds till exempel överensstämmelsen med kraven i en viss verksamhet eller omständighet som övervakas. Med tillsynsprojekt kan man genomföra regelbunden tillsyn till exempel för olika lokalt identifierade riskobjekt per objekttyp. Syftet med dem är också att öka tillsynsmyndigheternas och aktörernas kompetens.

Centralmyndigheterna kan genomföra tillsynsprojekt i vilka tillsynsenheterna deltar på det sätt som har styrts verksamhetsområdesvis. Riksomfattande, regionala eller tillsynsenhetens egna tillsynsprojekt kan innehålla olika tillsynsrelaterade utredningar, undersökningar eller provtagningar i anslutning till inspektionerna. Tillsynsenheten kan också genomföra egna tillsynsprojekt som en del av den planmässiga tillsynen. Då ska man bedöma tillsynsområdets karaktär och slag samt hur det är mest ändamålsenligt att genomföra projektet. Projektet kan genomföras till exempel som riktade inspektioner eller med hjälp av provtagning. I fråga om provtagningen ska man bedöma om det är möjligt att uppnå tillräckliga och jämförbara resultat som kan utnyttjas i tillsynen. Ett projekt som grundar sig på provtagning ska planeras särskilt väl för att resultaten ska kunna tolkas och även användas i tillsynen.

Planerna för tillsynsprojekten med motiveringar beskrivs i tillsynsplanen. Det är också skäl att anteckna tillsynsenhetens deltagande i projekt som ordnas av andra i tillsynsplanen.

2.6 Beredskap

Lagstiftningen om miljöhälsovård (LL 24 §, LL 27 §, DsjL 67–70 §, HsL 8 §) förpliktar myndigheterna att utarbeta en beredskapsplan för störningssituationer. Dessutom har centralmyndigheterna utarbetat anvisningar för störningssituationer inom miljöhälsovården.

SHM:s handbok Exceptionella situationer inom miljöhälsan är avsedd som en anvisning för beredskap för störningssituationer och kommunikation inom miljöhälsovården. Handboken kompletterar miljöhälsovårdens beredskapsplan, som ska innehålla de huvudsakliga handlingsinstruktionerna för olika typer av störningssituationer. Anvisningar om beredskap för störningssituationer finns på webbplatsen avsedd för myndigheter.

2.7 Kommunikation

Kommunikation av hög kvalitet är en fast del av det moderna samhällets myndighetstjänster. Myndighetskommunikationen bör vara tydlig, flexibel, rättidig och sakkunnig. Även om man inom miljöhälsovården kan identifiera olika kommunikationsbehov strävar man i alla dessa ändå efter samma slutresultat – att öka människors medvetenhet. Samtidigt ökar miljöhälsovårdens kändhet, utöver det ärende som kommunikationen gäller.

Effektiv kommunikation är mångsidig och kan vid sidan av traditionella kommunikationskanaler kräva fördomsfritt utnyttjande av interaktiva kommunikationskanaler. Till exempel kan man snabbt nå en stor publik via olika sociala medier. Å andra sidan kan det också vara nödvändigt för myndigheten att delta i diskussionen i sociala medier.

Tillsynsenheternas kommunikationsbehov har ofta att göra med att öka kännedomen om verksamhetsområdets tjänster. En del av ökandet av kändheten är också att myndighetstjänsterna är lätta att hitta. Kommunikationsbehovet kan också gälla till exempel kommuninvånarnas information om tillsynsplanen, det vill säga bland annat tyngdpunkterna och målen för tillsynen eller å andra sidan den redan genomförda tillsynen och dess resultat. I bästa fall blir övervakningen, eller verksamheten i vidare bemärkelse, verklighet för människorna, vilket också ökar transparensen i verksamheten. Genom kommunikation kan man också påverka verksamhetsutövarnas medvetenhet om deras lagstadgade skyldigheter eller i vidare bemärkelse, ge myndighetsinitierad styrning som stöds av de influtna tillsynsavgifterna inom miljöhälsovården.

Utöver extern kommunikation behövs också intern kommunikation inom kommunen. I den ska man utöver de kommunala beslutsfattarna och de nya medlemmarna i organen även beakta hela kommunens personal, så att informationen förmedlas och budskapet når sin publik. På så sätt kan alla hålla sig uppdaterade om kommunens ärenden.

Kommunikationsplanen för miljöhälsovården kan vara en del av kommunens allmänna kommunikationsplan. I kommunikationsplanen samlas kontaktuppgifter till lokala, regionala och riksomfattande samarbetspartner och massmedier samt mallar för meddelanden. I kommunikationsplanen är det bra att beakta de möjligheter som interaktiva kommunikationskanaler erbjuder samt kommunikationen i störningssituationer. De centrala ämbetsverkens kommunikation på riksnivå kan komplettera den lokala kommunikationen.

Kommunikation i störningssituationer

Kommunikationen ska i störningssituationer ske med hjälp av de kommunikationskanaler som redan används och med på förhand planerade kommunikationssätt. Myndigheterna kan dessutom ha tillgång till det riksomfattande skyddade myndighetsradionätet, VIRVE. I kommunikationsplanen fastställs ansvarspersonerna för kommunikationen samt deras uppgifter och kontaktuppgifter. Dessutom är det bra om planen innehåller färdiga distributionslistor till exempel för kommunens egen informationsgång. Publikationer om miljöhälsovårdens kommunikation om störningssituationer listas i tabell 1.

Tabell 1. Publikationer om miljöhälsovårdens kommunikation om störningssituationer.

Utgivare	Publikation
Kommunförbundet	<u>Kommunikation i kriser och exceptionella situationer – handbok för kommunerna (2020)</u>
Statsrådets kansli	<u>Anvisning om intensifierad kommunikation inom statsförvaltningen: Kommunikationen under normala förhållanden och i störningssituationer (2019)</u>
Försörjningsberedskapscentralen	<u>Vesihuoltolaitoksen häiriötilanne- ja kriisiviestintäohje (Anvisningar om krisinformation för vattentjänstverk, på finska) (2019)</u>
Räddningsinstitutet	<u>Kunnan kriisiviestinnän suunnittelu (Planering av kommunens kriskommunikation, på finska) (2017)</u>

2.8 Godkännande av tillsynsplanen

Den kommunala tillsynsplanen för miljöhälsovården och väsentliga ändringar i den godkänns av det organ som ansvarar för miljöhälsovården i kommunen. När den behöriga myndigheten godkänner tillsynsplanen ska den också anteckna hur genomförandet av planen följs upp och se till att genomförandet följs upp.

Lagstiftningen om miljöhälsovård förutsätter inte att aktörerna hör om tillsynsplanen, men i enlighet med 41 § i förvaltningslagen ska aktörerna ges möjlighet att påverka. Information om att ett ärende är anhängigt och om möjligheten att påverka ska ges på ett sätt som är lämpligt med tanke på ärendets betydelse och omfattning. Myndigheten avgör hur anmälan ska göras. Bra sätt är till exempel möjlighet att kommentera på webbplatsen, annonser och artiklar i tidningar eller meddelanden till verksamhetsutövare. Tidpunkten för meddelandet ska anpassas så att verksamhetsutövarna har möjlighet att få tilläggsuppgifter om ärendet, framföra sina åsikter och påverka ärendet.

2.9 Utvärdering av tillsynsplanens utfall och rapportering

Utvärderingen av genomförandet av tillsynsplanen utnyttjas för att utveckla tillsynen över miljöhälsovården, säkerställa att tillsynen fungerar och utarbeta nya planer. Tillsynen följs kontinuerligt upp under året och resultaten rapporteras en gång om året enligt de centrala ämbetsverkens anvisningar. I tabell 2 presenteras i stora drag de saker som bedöms.

Sakerna som bedöms preciseras i tillsynsprogrammen för olika verksamhetsområden och anvisningarna.

Tabell 2. Utvärdering av genomförandet av den kommunala tillsynsplanen.

Utvärderingsobjekt	Granskning och utredning
Den planerade verksamhetens och tillsynens effektivitet och omfattning	• utfallet av de riksomfattande och egna målen • resultaten av tillsynen och de indikatorer som ska följas upp • omfattningen av tillsynen över alla verksamhetsområden
Antalet inspektioner och prov (i förhållande till tillsynsplanen och tillsynsbehovet)	• antalet genomförda inspektioner • genomförande av provtagning • genomförande av och deltagande i tillsynsprojekt • trenduppföljning till exempel på fem års sikt
Kvalitativ utvärdering av verksamheten och tillsynens effektivitet	• uppnående av målen för tillsynen över miljöhälsovården ○ miljöhälsovårdens gemensamma mål ○ verksamhetsområdesspecifika mål ○ tillsynsenhetens egna mål • utvärdering av tillsynens effektivitet
Inkomster från tillsynen och allokeringen av dem	• avgiftsinkomster från tillsynen per verksamhetsområde • allokering av inkomster från tillsynen, information om huruvida inkomsterna från tillsynen har riktats till utveckling av tillsynen över miljöhälsovården
Resurser	• resurser i förhållande till kraven i lagstiftningen, tillsynsbehovet och den planerade verksamheten • utredning av hur mycket resurser som har använts för planmässig övervakning och hur mycket för andra uppgifter • genomförandet av tillsynens effektivitet
Auditeringar, utvärderings- och styrningsbesök och annan respons	• god praxis från olika typer av respons samt saker som bör utvecklas och korrigeras
Verksamhetens utvecklingsbehov	• analys av verksamhetens utvecklingsbehov • åtgärder för utveckling av verksamheten med vilka situationen förbättras under följande verksamhetsår

Rapporteringen om genomförandet av tillsynsplanerna görs enligt de centrala myndigheternas anvisningar.

Livsmedelsverket
PB 100, 00027 LIVSMEDELSVERKET
Växel 029 530 0400
www.ruokavirasto.fi

Valvira
PB 43, 00521 HELSINFORS
Växel 029 520 9111
www.valvira.fi